

**Πανηγυρικός λόγος για την 196^η επέτειο της Έθνικης Παλιγγενεσίας
του 1821, εκφωνηθείσα στον Ί.Ν. Ταξιαρχών Τριπόλεως, από την φιλόλογο
Καθηγήτρια κ. Φάνη Ζαχαριάδη-Βρατίμου**

Στην εποχή μας υπάρχουν δύο τάσεις στα θέματα του πολιτισμού, της παιδείας και όχι μόνο , η μια τάση που καθοδηγείται απ' τα μεγάλα οικονομικά συμφέροντα , αυτή θέλει τους λαούς να εγκαταλείπουν τις ιδιαιτερότητες τους , να μιλούν την ίδια γλώσσα, να έχουν τις ίδιες αισθητικές προτιμήσεις, να αρνούνται την διαφορετική ιστορία και παράδοση τους , γιατί αυτό υπηρετεί τα μεγάλα μονοπώλια. Απ' την άλλη υπάρχει η τάση των συνειδήσεων που είναι αφυπνισμένες, των πνευματικών ανθρώπων που βλέπουν ως ένα μεγάλο κίνδυνο μια τέτοια πνευματική κλωνοποίηση του ανθρώπου και οι φωνές αυτές όλο και πληθαίνουν όσο ο κίνδυνος αυτής της μορφής της παγκοσμιοποίησης μεγαλώνει, τονίζουν την ανάγκη της παιδείας, του σεβασμού της εθνικής ιστορίας χωρίς αυτό να σημαίνει άρνηση της διαφορετικότητας και υιοθέτηση ρατσιστικών συμπεριφορών.

Σεβασμιώτατε, εκπρόσωποι των πολιτικών και στρατιωτικών αρχών, κυρίες και κύριοι, νέες και νέοι , αγαπημένα μας παιδιά. Μ' αυτές τις πρώτες σκέψεις σας καλώ να γίνετε κοινωνοί στα σημερινά Ιερά Ελευθέρια. Γιορτή της πιο μεγάλης ώρας του λαού μας . Ο δούλος ύστερα από 368 χρόνια σκλαβιάς ανίσταται και επανίσταται. Προβάλλει το στήθος του, σηκώνει το ανάστημα του για να πάρει την όρθια στάση καθόσον «η φύσις πάντας ελευθέρους πεποίηκεν».

«Εάλω η Πόλις», «Εάλω η Πόλις». "Αυτή η κραυγή θ' ακούγεται όσο θα υπάρχει κόσμος . Αν ξαναγεννηθώ σ' αυτόν τον κόσμο , σε κάποιο μελλοντικό αγώνα , αυτές οι λέξεις θα γεμίζουν τα μάτια μου με φρίκη και θα σηκώνουν τις τρίχες των μαλλιών μου θα θυμούμαι αυτές τις λέξεις και θα τις αναγνωρίζω ακόμα κι αν δεν θυμάμαι τίποτε άλλο, ακόμα κι αν η ψυχή μου είναι άσπρη σαν γυαλιστερή κέρινη πλάκα. Θα τις αναγνωρίζω αυτές τις λέξεις".

Για τους Οθωμανούς η άλωση απετέλεσε την τυπική «νομιμοποίηση» της επικράτησής τους σε βάρος της ελληνικής βυζαντινής ορθόδοξης αυτοκρατορίας. Ο σουλτάνος απέκτησε μια πρωτεύουσα με παγκόσμια ακτινοβολία και μοναδική στρατηγική και πολιτική σημασία. Για τους Έλληνες η Άλωση και όσα ακολούθησαν αποτελούν την περισσότερο κρίσιμη και σκοτεινή φάση της νεώτερης ιστορίας τους. Ο Ελληνισμός αποκεφαλισμένος και απροσανατόλιστος μέσα στο χάος και στο αδιέξοδο των αλλεπάλληλων καταστροφών εισερχόταν σε μια περίοδο μακροχρόνιας δοκιμασίας. Οι προσδοκίες του για την εθνική αποκατάσταση θα περιορισθούν κυρίως σε παρηγορητικές προφητείες και θρύλους , που θα θρέψουν την λαϊκή

φαντασία και θα απαλύνουν την απελπισία που προκαλούσαν οι δημογραφικές αφαιμάξεις απ' τις βίαιες στρατολογίες ,τους εποικισμούς και προπαντός, το παιδομάζωμα .

Δεν θα 'χαν ωστόσο περάσει σαράνταχρόνια απ' το πάρσιμο της Πόλης ,όταν άκουσαν οι ραγιάδες μ' ανατριχίλα στα βουνά , στα χωριά , στα πανηγύρια, ένα τραγούδι πρωτόφαντο.

« Όσο είναι ο κλέφτης ζωντανός , Τούρκο δεν προσκυνάει, κι αν πέσει το κεφάλι του δεν μπαίνει σε ταγάρι , το παίρνουν οι σταυραετοί, να θρέψουν τα παιδιά τους , να κάνουν πύχη το φτερό και πιθαμή το νύχι.»

Είναι σίγουρο πως την ώρα κιόλας που οι διάδοχοι του πορθητή ανεβαίνουν στο θρόνο των σουλτάνων , άρχισε στον τόπο μας κάτι μοναδικό στην ιστορία του κόσμου, που δεν στάθηκε άλλοτε ποτέ κι ούτε θα ματαγίνει στους αιώνες. Έθνος υπόδουλο μπόρεσε να πλάσει και να γιγαντώσει μέσα στο ίδιο το κράτος του κατακτητή δική του στρατιωτική ζωή και τάξη , να την επιβάλει στον κυρίαρχο και να ετοιμάσει μπροστά στα μάτια του , όργανο μοναδικό του λυτρωμού του. Κλέφτες και αρματωλοί θα εναλλάσσονταν στους ρόλους και θα γίνουν η μαγιά της λευτεριάς μας ενώ για τον Τούρκο μια φοβερή μυριοκέφαλη Λερναία Ύδρα. Ένα κεφάλι της έκοβες κι εκατό φύτρωναν. Έτσι θα κυλήσει ο ιστορικός χρόνος με θυσίες και αγώνες στους οποίους θα πρωταγωνιστήσουν αδάμαστες ελληνικές συμπολιτείες ,όπως αυτή του Σουλίου με φάρες θρυλικές των Μποτσαραίων , των Τζαβελλαίων , των Φωτομαραίων. Συνάμα κορυφαίες προεπαναστατικές μορφές. Ο Ρήγας με λόγο ορμητικό , λόγο προδρομικών παρεμβάσεων με αιτήματα για εθνική απελευθέρωση, κοινωνική και πολιτική χειραφέτηση . Το έθνος προετοιμάζεται ιδεολογικά με το πνευματικό κίνημα του Νεοελληνικού Διαφωτισμού, ενώ οι Φιλικοί δίνουν τον αιώνιο όρκο της τιμής και της αφοσίωσης στην Ιερά πλην τρισάθλια Πατρίδα. «Σύ θέλεις είσαι η αιτία και ο σκοπός των Διαλογισμών μου. Το όνομα σου ο οδηγός των πράξεων μου και η Ευτυχία σου η ανταμοιβή των κόπων μου.»

Η επανάσταση ξεσπά! και ταυτίζεται με μια μορφή , ένα θαύμα καθαρά ελληνικό , θαύμα ισορροπίας και μέτρου μέσα σε πέλαγο από αντιφάσεις , διόλου υπεράνθρωπος, άνθρωπος όμως σ' όλη την έννοια του όρου , από τα σπλάχνα μέσα του λαού , δεμένος μαζί του από χίλιες μεριές με αρετές κι αδυναμίες. Αυτός ήταν ο Γέρος του Μοριά , ο Θ.Κολοκοτρώνης, έξω απ' τους γενικούς χαρακτήρες της ράτσας και τους προσωπικούς του, αποκορυφώνονται στη φυσιογνωμία του ιστορία και αγώνες πέντε αιώνων κι ανοίγει μαζί του το κεφάλαιο άλλων τόσων που έρχονται. Φτάνει να συλλογιστεί κανένας πως είναι το σύνορο του κλέφτη και του θεμελιωτή λεύτερου λαού. Αν είχε γεννηθεί στην Ιταλία των κοντοτιέρων θα έπαιζε όλη την χερσόνησο στα χέρια του και θα καθόταν σε θρόνο , αν είχε γεννηθεί στη

Γαλλία και ήταν στην επανάστασή της θα μοιραζόταν με τον Βοναπάρτη δόξες μεγάλων κατορθωμάτων. Η αγαθή μοίρα των Ελλήνων έκαμε να γεννηθεί ανάμεσά τους ,την στιγμή που χρειαζόταν για να σπάσει τις βαριές αλυσίδες της σκλαβιάς. Σαν βγήκε στην Σκαρδαμούλα της Μάνης στις 6 του Γενάρη του 21 προερχόμενος απ' την Ζάκυνθο είπε ο ίδιος αστειευόμενος : « Ήμουν μόνος , μόνος με τέσσερους.» Τέσσερους είχε μονάχα στην αρχή. Τι τους χρειαζόταν περισσότερους ; Σε λίγο θα είχε γύρω του έθνος ολόκερο. Ο λόγος του σκλάβωνε , υπνώτιζε : «Παλικάρια μου» έλεγε «25 του Μάρτη γενικός ξεσηκωμός. Ούτε στιγμή αναβολή άμα πιάσετε τ' άρματα πρώτη σας δουλειά να παστρέψει ο καθένας την επαρχία του απ' τους Τούρκους».

Μέρα σημαδιακή , τρανή αφού συνδέεται με τον Ευαγγελισμό , το χαρμόσυνο μήνυμα της σωτηρίας του κόσμου. Κι ο γέρος έτρωγε στο Χρυσοβίτσι , κοιμότανε στην Πιάνα , ξημερωνόταν στο Βαλτέτσι , κινούσε για Βέρβενα - Δολιανά . Δεν είχε στασιό , ακούραστος πάνω στο άλογο του με την αστραφτερή περικεφαλαία, την πύρινη ματιά , περνούσε τα στρατόπεδα, φόβητρο μαζί, παρηγοριά και εμπύχωση. Μάχες μεγάλες σκληρές, αιμάσσουσες, νίκες τρανές, Βαλτέτσι, Δερβενάκια, άλωση Τριπολιτσάς. Στην τελευταία τα πλήθη σκόρπισαν με ξεφωνητά τρομάρας Αμάν-Αλλάχ, Αμάν-Αλλάχ, ξεφωνητά και κραυγές που έπαιρναν εκδίκηση για το Εάλω η Πόλις- Εάλω η Πόλις.

Πατρίδα να μακαρίζεις όσους έδωσαν την ζωή τους για σένα. Θεέ να τους ευλογείς και να τους αναπαύεις. Έργα τιτάνων στο Μωριά, στη Ρούμελη ,στις θάλασσες. Τι να πρωτοθυμηθεί κανείς ; Τη γέφυρα της Αλαμάνας και τη θυσία του Διάνου, τον Οδ. Ανδρούτσο και το χάνι της Γραβιάς, την ηρωική πτώση του Μ. Μπότσαρη στο Κεφαλόβρυσσο, την πυρπόληση της τουρκικής ναυαρχίδας στο λιμάνι της Χίου με τον Κανάρη, τον Παπαφλέσσα στο Μανιάκι, τα ολοκαυτώματα του Μεσολογγίου, των Ψαρών, της Χίου, τον Καραϊσκάκη στην Αράχωβα και Φάληρο, τον Εμ. Παπά στην Μακεδονία ή τους πρωτομάρτυρες Αλ. Υψηλάντη, Γιωργάκη Ολύμπιο και τους σπουδαστές του ελλ. σχολείου της Οδησού που απετέλεσαν τον Ιερό Λόχο και έπεσαν στο Δραγατσάνι. Πλάι σ' αυτούς ο απαγχονισμένος ιεράρχης-πατριάρχης Γρηγόριος ο Ε' απ' την μπαρουτομάνα Δημητσάνα. Παράλληλα στην ιστορική γοητεία των επιφανών ηρώων του '21 πόσοι άραγε λιγότερο γνωστοί αγωνιστές υπάρχουν ; Πόσοι π.χ. γνωρίζουμε τον Ιωάννη Θεοφιλόπουλο-Καραβόγιαννη μια τραχιά μορφή που ξεκίνησε απ' τα Λαγκάδια της Γορτυνίας για να αναδειχθεί σε πυρπολητή στα Ψαρά ; Στην πρώτη γραμμή ο κλήρος και τα μικρά παιδιά και οι γυναίκες μαχήτριες γνωστές όπως η Μπουμπουλίνα ή η Μαυρογένους , άλλες μανάδες ηρώων όπως η Ζαμπία Κολοκοτρώνη ή η μητέρα του Μακρυγιάννη , σύζυγοι όπως η Αγγελική του Νικηταρά. Μαύρες σελίδες όμως στην ιστορία του Αγώνα οι εμφύλιοι σπαραγμοί .Θύματα του δεν υπήρξαν μόνο οι πρωταγωνιστές της

επανάστασης. Το μεγάλο θύμα ήταν η ίδια η Επανάσταση. Και ενώ οι ηγέτες της αλληλοκατηγορούνταν και αλληλοσκοτώνονταν, διεκδικώντας την αποκλειστικότητα στην προσφορά και την θυσία, τα αιγυπτιακά στρατεύματα του Ιμπραήμ αποβιβάζονταν στην Πελοπόννησο για να αποσύρουν εφιαλτικές μνήμες διωγμών. Οι λαοί όμως της Ευρώπης βλέπουν τον απελευθερωτικό αγώνα των Ελλήνων με συμπάθεια και ενθουσιασμό. Φιλελληνικοί σύλλογοι ιδρύονται και συντελούν στη ηθική ενίσχυση των επαναστατημένων Ελλήνων. Φιλέλληνες δίνουν την ζωή τους επηρεασμένοι και απ' το κίνημα του ρομαντισμού. Υπήρξαν βεβαίως και περιπτώσεις τυχοδιωκτισμού αλλά ο φιλελληνισμός ως ένα βαθμό επηρέασε την πολιτική των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων ευνοϊκά υπέρ των Ελλήνων. Έτσι φτάσαμε στα 1827 και την ναυμαχία του Ναβαρίνου, τα κανόνια του οποίου στον έβδομο χρόνο της μεγάλης ελλ. επανάστασης άνοιξαν τη νέα περίοδο με την έλευση του Καποδίστρια και την δημιουργία ανεξάρτητου - κυρίαρχου ελλ. κράτους.

Αναμφίβολα δίπλα στις πελώριες στιγμές του 21 υπάρχουν και οι μικρές, οι σκοτεινές, οι δυσερμήνευτες, αυτές που χρήζουν περαιτέρω ιστορικής έρευνας όπως π.χ. η μοίρα του και το άδοξο έως και αγάριστο τέλος πολλών ηρώων και ηρωίδων ή και αυτό ακόμα του πρώτου κυβερνήτη του ευπατρίδη, του δεσποτικού οραματιστή, του αλτρουιστή, του θύματος των διαπλεκομένων της εποχής του, που ονειρεύτηκε για όλους τους που βγήκαν απ' την σκλαβιά μια μικρή ιδιοκτησία που θα τους έδινε νέα υπόσταση και θα άλλαζε την νοοτροπία του ως πολιτών. Θα πρέπει ωστόσο να μας προβληματίσει το εξής γεγονός: είναι κοινός όρος στη διάνοηση των τελευταίων διακοσίων χρόνων η πικρή διαπίστωση ότι η ιστορία με τα παραδείγματα της δεν φρονιματίζει και δεν διδάσκει ούτε τους λαούς αλλά ούτε και τους ηγέτες τους. Η ιστορία ίσως δεν διδάσκει, εκτός από τους λίγους ερευνητές που την θεραπεύουν, σχεδόν κανέναν άλλον - πολύ σπάνια διδάσκονται απ' την ιστορία οι δυνατοί που παράγουν οι ίδιοι τους Ιστορία και υπαγορεύουν την έκβασή της. Πόσο μάλλον όταν έχουμε να κάνουμε με ηγέτες και πολιτικούς που δεν γνωρίζουν ιστορία και απλά κατέχουν μια αποσπασματική γνώση. Προβληματισμοί επίκαιροι τώρα που τόσα συζητούνται για το μάθημα της ιστορίας και τον τρόπο διδασκαλίας του στα σχολεία μας. Και είναι θέμα ευαίσθητο γιατί έχει να κάνει με τους νέους της πατρίδας μας αλλά και εμάς σαν λαό που αναζητούμε διέξοδο από καιρούς δίσεκτους.

196 χρόνια μετά ας γίνει το 21 αφετηρία συλλογισμών και γόνιμων επαναπροσδιορισμών. Πρώτα για τους νέους μας που έχουν τις δικές τους ανησυχίες και με αγωνία αναζητούν να χαράξουν την δική τους μελλοντική πορεία μέσα σ' έναν κόσμο που δείχνει εκ πρώτης να μην έχει χώρο γι' αυτούς, αφού καλούνται να ζήσουν σε μια κοινωνία που μετονομάζει την βαρβαρότητα σε πολιτισμό, το ίδιον όφελος σε εθνικό συμφέρον, τον στρουθοκαμηλισμό σε καφενόβιο παλικαρισμό, τον στείρο εθνικισμό σε φυλετική ανωτερότητα, σήμερα που τα ευτελή αναρριχώνται

στην επιφάνεια . Εμείς ως μεγαλύτεροι πρέπει να τους καλέσουμε να γίνουν επαναστάτες με όραμα και στάση ζωής, επιλεκτικοί διεκδικητές. Να απαιτήσουν ήθος, ευπρέπεια , εντιμότητα, ειλικρίνεια κυρίως από πολιτικούς και ταγούς ,τους τελευταίους πρέπει και οι ίδιοι να επιλέξουν με γνώμονα την ακεραιότητα και την δημιουργική , συναινετική στάση στα προβλήματα του τόπου.

Νομίζουμε ότι είναι εξαιρετικά επιπόλαιο - ιδιαίτερα για τους νέους - να προσέλθουμε και να προσέλθουν σ' αυτό το μέλλον που προβάλλεται εμπρός χωρίς την εκ νέου επινόηση του παρελθόντος. Και αυτό δεν σημαίνει πως πρέπει να καταργήσουμε τις ιστορικές μας μνήμες και τις εκδηλώσεις αυτών (όπως παρελάσεις ή γιορτές) προσφέροντας τες σφάγιο στην ελαύνουσα παγκοσμιοποίηση . Προϋπόθεση όμως απαραίτητη και όρος απαράβατος ότι γιορτάζουμε για να θυμόμαστε. Δεν τεμαχίζουμε τον χρόνο, κατακρατώντας κάποιες στιγμές και κατασκευάζοντας πάνω και μέσα σ' αυτές σύμβολα και μύθους που απλώς κοσμούν την ζωή μας με κορυφαίες χρονολογίες, ξεχωριστές επετείους και επαναλαμβανόμενους εορτασμούς. Όσο κι αν δεν αρέσει σε κάποιους, στον Έλληνα έλαχε έτσι και αλλιώς να αναμετριέται ΕΣΑΕΙ με το άγχος της Ιστορίας, του με ένα δύσκολο παρελθόν που ζητεί επίπονα ικανοποίηση από εμάς, τους ανθρώπους, την φάρα , την φυλή που τους έλαχε να ζούμε αιώνες σ' αυτήν την φλούδα γης, σ' αυτό το σημείο της Μεσογείου . Ας διεκδικήσουμε ,όμως, ας διεκδικήσετε εσείς -οι νέοι- τη διαφορά , ας προσφέρουμε όλοι ένα νέο όραμα στην Ελλάδα του 21αίωνα που θα περιλαμβάνει έννοιες όπως άμβλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων, αποκατάσταση των πληγέντων θεσμών, εθνική πολιτική συμφιλίωση ,άρση των οικονομικών ανισοροπιών και αβεβαιοτήτων , πάγια εθνική εξωτερική πολιτική. Θα ήταν μοιραίο αν όχι ολέθριο να βαδίσουμε στο δρόμο του αύριο, στηριγμένοι σε επιχειρήματα του χθες - που είναι επιχειρήματα των αδυνάτων . Ας ξορκίσουμε το ιστορικό παρελθόν αναλαμβάνοντας και τις δικές μας ευθύνες , για τις εθνικές μας πληγές ή τραγωδίες (όπως θέλετε πέστε τες), ας πάψουμε να κατηγορούμε αποκλειστικά τους άλλους , τους ξένους , δεν είμαστε μόνο θύματα της ιστορίας μας ή της γεωγραφίας και της γεωπολιτικής μας , είμαστε θύματα των λάθος εκτιμήσεων μας , της εσφαλμένης πολιτικής μας, της πεποίθησης μας πως μόνο εμείς είμαστε οι εκλεκτοί , οι επιούσιοι. Χρειαζόμαστε περισσότερο και απ' την ελπίδα τις πράξεις, πρέπει να μας προσελκύσει η απτή πραγματικότητα και όχι το παραμύθι και τα απόλυτα π.χ. η απόλυτη ελευθερία που οδηγεί στον απόλυτο δεσποτισμό.

Όσο για τις σχέσεις μας με την γείτονα - φίλη Τουρκία είναι καιρός αυτές να οικοδομηθούν σε μια άλλη βάση, στοιχεία της οποίας δεν θα είναι -αποκλειστικά - τουλάχιστον γλυκόπικρα σήριαλ, ανταλλαγή συνταγών , κουμπαριές και εθνικά ζειμπέκικα. Ο δρόμος της πραγματικής φιλίας και ειρηνικής γειτνίασης περνάει μέσα απ' το σεβασμό των διεθνών συνθηκών , την παραδοχή των ιστορικών λαθών , την

αναγνώριση των τραγικών στιγμών και πολιτικών (όπως ο ξεριζωμός του Μ. ασιατικού ελληνισμού και η γενοκτονία των Ελλήνων του Πόντου), το σεβασμό και την προστασία των ιστορικών μνημείων - κτήμα της πανανθρώπινης κληρονομιάς ,την αναγνώριση της πνευματικής έκφρασης και ελευθερίας (πότε άραγε θα λειτουργήσει ξανά η θεολογική σχολή της Χάλκης), την αποκατάσταση των αρχών του δικαίου και της εθνικής ανεξαρτησίας που τόσο απροκάλυπτα και κυνικά καταπατήθηκαν και καταπατούνται για 40 και πλέον χρόνια στην δοκιμασμένη Κύπρο μας.

Αναμφίβολα μας χρειάζεται το πηγάδι του παρελθόντος , απ' το οποίο η μνήμη αντλεί δύναμη για την μάχη με τον χρόνο όπως άλλωστε παροτρύνει και ο ποιητής :

Νέοι, Έλληνες μην αμελήσετε !

Πάρτε μαζί σας νερό ! Το μέλλον μας έχει πολλή ξηρασία. Νέοι , δημιουργήστε οάσεις ζωής .

Θα μου επιτρέψετε να κλείσω αντί των στερεοτύπων «ζήτω» με τα εξής:

Η Ελλάδα θα ζήσει και θα μεγαλοουργήσει γιατί έχει όλους εμάς, ανώνυμους Έλληνες και Ελληνίδες, νέους , ενηλίκους που με σύνεση, ήθος, παιδεία και εργατικότητα δίνουμε τον καθημερινό μας αγώνα με Κύκλωπες, Σειρήνες, Λαιστρυγόνες και Εφιάλτες , από διαφορετικά μετερίζια, σηκώνοντας ο καθένας αγόγγυστα και με περηφάνια το σταυρό του . Ας σταθούν και οι ταγοί - άρχοντες πολιτικοί και πνευματικοί στο ύψος των περιστάσεων .Διότι ο πραγματικά καμωμένος απ' την στόφα του ηγέτη δεν αρκείται αποκλειστικά στα νεαρά ηλικιακά του εχέγγυα. Οφείλει να κομίζει ριζοσπαστικές και επωφελείς ιδέες, να σπάζει πρακτικές, μεθόδους και στρατηγικές του παρελθόντος. Αναγκαίο όχι να διαχειρίζεται την αλήθεια , αλλά να λέει την επώδυνη - τις περισσότερες φορές - αλήθεια , να μην κυριεύεται απ' την εμμονή στην διατήρηση της εξουσίας, να αποστασιοποιείται απ' την παθογένεια του λαού, να πιστεύει ο ίδιος σ' ένα όραμα αισιόδοξης εθνικής προοπτικής και να επιμένει στην κατάκτησή του για να δικαιώσει το πέρασμά του απ' την ζωή , την πολιτική και την ιστορία.